

VIỆT NAM SIẾT CHẶT QUẢN LÝ TIỀN ẢO

ThS. Nguyễn Chung Thủy
Đại học Công nghiệp Hà Nội

Sự phát triển của cách mạng công nghiệp 4.0 kéo theo sự xuất hiện của hàng loạt các loại đồng tiền ảo và tính hợp pháp của loại đồng tiền này đang là vấn đề gây tranh cãi ở nhiều quốc gia. Tại Việt Nam, các loại tiền ảo vẫn chưa được công nhận và đang siết chặt quản lý.

Các quan điểm trái ngược nhau

Tiền ảo (virtual currency) là một dạng tiền kỹ thuật số, được mã hóa, lưu trữ và vận hành trong hệ thống máy tính kết nối mạng internet ngang hàng, không được phát hành bởi chính phủ hay một tổ chức tài chính. Loại tiền này xuất hiện trên thế giới cách đây hơn chục năm và đến nay đang dần trở thành những tài sản, phương tiện thanh toán, công cụ đầu tư, phương thức huy động vốn trong cộng đồng.

Một trong những đồng tiền ảo phổ biến nhất trong hệ thống tiền ảo, thu hút lượng lớn dòng vốn của giới đầu tư trong thời gian

qua là Bitcoin. Là đồng tiền điện tử đầu tiên trên thế giới và đặt nền móng cho phát triển của thị trường, đến nay đồng tiền Bitcoin đã gia tăng giá trị hàng nghìn lần so với thời điểm mới có mặt trên thị trường sau nhiều lần xác lập kỷ lục mới là từ sự "trưởng thành" của thị trường, những động thái khuấy đảo thị trường của cá lớn nuốt cá bé và nhờ việc chấp nhận loại tiền này từ những cái tên đỉnh đám. Ví dụ như Công ty dịch vụ tài chính kiêm nhà môi giới khổng lồ tại Mỹ Fidelity Investments đã lập một bộ phận tài sản số để giúp khách hàng dễ dàng giao dịch hay PayPal

(một công ty hoạt động trong lĩnh vực thương mại điện tử, chuyên cung cấp các dịch vụ thanh toán và chuyển tiền qua mạng Internet) cho phép người dùng mua, bán và nắm giữ tiền ảo... Giao dịch tiền ảo Bitcoin diễn ra đầu tiên vào năm 2009 và tỷ giá đầu tiên được công bố bởi New Liberty Standard là 1 USD đổi được 1.309,03 Bitcoin, thế nhưng đỉnh cao mới nhất được thiết lập vào ngày 21/2/2021 là trên 58.352 USD cho 1 Bitcoin. Tuy nhiên, trong suốt hơn chục năm qua, giá trị đồng Bitcoin liên tục "nhảy múa", phơi bày tính dễ biến động của loại tiền ảo này và khiến không ít nhà đầu tư phải lao đao.

Ngoài Bitcoin, đã có thêm hàng chục loại tiền điện tử mới ra đời Ethereum, Ripple, DigiByte... cùng với các tổ chức, doanh nghiệp, cá nhân có khả năng tài chính hoặc kỹ thuật lớn đứng đằng sau hỗ trợ và phát triển.

Hiện các quốc gia trên thế giới có những quan điểm và cách tiếp cận trái ngược nhau về đồng tiền ảo. Chúng tôi được sự ưu việt là một đồng tiền "không biên giới" so với tiền tệ của mỗi nước, Bitcoin đã được một số nước đã công nhận là một phương thức thanh toán chính thức, hợp pháp. Điển hình như năm 2017 Australia bắt đầu bộ luật mới công nhận Bitcoin như một phương tiện thanh toán cũng như công bố các quy định trong giao dịch tiền thuật toán. Cũng trong năm 2017, Nhật Bản chính thức hợp pháp hóa đồng tiền Bitcoin và hiện thực hóa bằng việc Peach Aviation - hãng hàng không giá rẻ của Nhật Bản trở thành hãng đầu tiên của nước này cho phép khách hàng trả tiền vé trực tiếp để đặt chỗ bằng Bitcoin. Hay như tại Duabi, các dự án bất động sản đầu tiên trên thế giới áp dụng giao dịch bằng Bitcoin. Bitcoin cũng được Cơ quan Doanh thu Canada (CRA) xem là một loại hàng hóa. Mới đây nhất, vào đầu tháng 2/2021 vừa qua, Ủy ban Chứng khoán tỉnh Ontario (OSC) của Canada cho phép mở quỹ giao dịch hoán đổi (ETF) Bitcoin đầu tiên trên thế giới, đồng thời gia tăng các biện pháp an ninh nhằm bảo đảm tội phạm rửa tiền không lợi dụng các loại tiền điện tử.

Tuy nhiên, bên cạnh đó cũng có nhiều quốc gia lại không thừa nhận, không cho phép lưu thông và có động thái kiểm soát gắt gao các giao dịch này như Trung Quốc, Nga, Hàn Quốc...

Cần có khung pháp lý hoàn thiện hơn về tiền ảo

Vào những năm 2013-2014, đồng tiền ảo Bitcoin cũng đã bắt đầu len lỏi vào Việt Nam và kéo theo sự góp mặt của hàng loạt đồng tiền ảo khác như: Onecoin, ILCOIN, Pi, Gemcoin, Octa, Win, CBR, GEM, Silling, ETM, ESR, BKC, VNDC.... Điều thu hút hàng chục nghìn người chơi tại Việt Nam là sự hấp dẫn từ những quảng cáo về lợi nhuận thu được từ việc tăng giá của các loại tiền này khi đầu tư.

Trước động thái của các quốc gia liên quan đến đồng tiền ảo và sự xuất hiện của loại đồng tiền này tại Việt Nam, Ngân hàng Nhà nước Việt Nam đã nghiên cứu và khẳng định rõ vào năm 2014 là việc sử dụng Bitcoin (và các loại tiền ảo tương tự khác) làm phương tiện thanh toán không được pháp luật thừa nhận và bảo vệ.

Thế nhưng trên thực tế, thị trường tiền ảo vẫn hoạt động ngầm và khá sôi động. Số liệu phân tích từ trang www.similarweb.com của tập đoàn công nghệ Similarweb cho thấy, số lượng truy cập từ Việt Nam vào trang sàn giao dịch điện tử khá lớn. Ví dụ lượng truy cập từ Việt Nam vào coinmarketcap.com đứng thứ 5 trên thế giới (khoảng 3,7 triệu truy cập), [binance](http://binance.com) đứng thứ 4 (khoảng 2,6 triệu truy cập), okex.com đứng thứ 3 (khoảng 0,18 triệu truy cập), hbg.com đứng thứ 2 (khoảng 2,6 triệu truy cập), [bittrex](http://bittrex.com) đứng thứ 3 (khoảng 0,54 triệu truy cập).

Trong khi đó, theo Khảo sát Người tiêu dùng Toàn cầu của Statista năm 2020, Nigeria là quốc gia có độ phổ biến tiền ảo lớn nhất thế giới với 32% người được hỏi cho biết đã từng sử dụng hoặc sở hữu tiền ảo. Đứng thứ hai và thứ ba về mức độ phổ biến tiền ảo lần lượt là Việt Nam và Philippines.

Các giao dịch tiền ảo chủ yếu diễn ra trên "chợ đen", diễn đàn, nhóm kín về tiền ảo, các sàn giao dịch trung gian với cả hàng chục nghìn thậm chí cả trăm nghìn người tham gia. Do chợ đen mang lại nhiều rủi ro, nên hầu hết các nhà đầu tư đổ tiền vào các sàn giao dịch tiền ảo đang hoạt động rầm rộ trên mạng, như Remitano, Sàn Tiền Ảo, Anliniex, Fiahub, VCC Exchange, Kenniex, Vicuta... Với những lời quảng cáo cực kỳ hấp dẫn như "Lợi nhuận lên tới 3-4%/ngày" hay "mua hàng xong được hoàn tiền tới 80% giá trị", hàng nghìn người chơi tại Việt Nam đã đổ xô lao vào Bitcoin, Octa... và mới đây nhất là các cơn sốt đào tiền ảo trên điện thoại như Pi, Bee, TimeStope, Eagle... Hiện tổng khối lượng giao dịch trên các sàn tiền ảo tại Việt Nam rất lớn, có thể lên đến hàng trăm tỉ đồng mỗi ngày.

Theo kết quả nghiên cứu, phân tích của nhiều cơ quan và chuyên gia trong nước, sự xuất hiện của tiền ảo đã gây ra nhiều tác hại, rủi ro cho người sử dụng như: Có thể trở thành công cụ cho tội phạm như rửa tiền, buôn bán ma túy, trốn thuế, giao dịch, thanh toán tài sản phi pháp; nguy cơ bị tấn công, đánh cắp, thay đổi dữ liệu

hoặc bị ngừng giao dịch là rất lớn; hoạt động đầu tư vào Bitcoin ẩn chứa nhiều nguy cơ về “bong bóng” tài chính. Đặc biệt là hoạt động sử dụng tiền ảo để huy động vốn theo phương thức đa cấp ngày càng diễn biến phức tạp, có nguy cơ ảnh hưởng đến sự ổn định của thị trường tài chính, trật tự an toàn xã hội và có thể gây rủi ro rất lớn đối với tổ chức, cá nhân tham gia.

Trên thực tế, tất cả các sàn giao dịch tiền ảo đều có tên miền quốc tế và không có bất kỳ thông tin nào về tổ chức hay cá nhân đứng đầu, chịu trách nhiệm vận hành. Bên cạnh đó, tiền ảo tại Việt Nam đang có những biến tướng khá phức tạp như mô hình kinh doanh đa cấp dưới hình thức kêu gọi đầu tư tiền ảo. “Ăn theo” sự phát triển chóng mặt của Bitcoin, các đồng tiền “mới” đã liên tục xuất hiện. Lợi dụng sự thiếu hiểu biết và đánh vào lòng tham của nhiều nhà đầu tư, không hợp đồng, không cam kết, gắn mác công nghệ siêu lợi nhuận, hàng trăm nghìn người đã trở thành nạn nhân của hàng loạt chiêu trò kinh doanh núp bóng cuộc cách mạng công nghệ 4.0 mà thực chất là lừa đảo người tiêu dùng góp vốn trên nền tảng thương mại điện tử.

Trước sự sôi động các giao dịch ngầm và sự gia tăng của các loại hình lừa đảo đặc biệt trên môi trường điện tử, năm 2017, một lần nữa Ngân hàng Nhà nước Việt Nam đã khẳng định Bitcoin và các loại tiền ảo tương tự khác không phải là phương tiện thanh toán hợp pháp tại Việt Nam và việc phát hành, cung ứng, sử dụng Bitcoin và các loại tiền ảo tương tự khác làm phương tiện thanh toán là hành vi bị cấm. Cũng trong năm 2017, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 1255/QĐ-TTg về phê duyệt đề án hoàn thiện khung pháp lý để quản lý, xử lý đối với các loại tài sản ảo, tiền điện tử, tiền ảo. Quyết định này đã đặt nền móng cho việc nghiên cứu và ban hành các quy định pháp luật liên quan đến tiền ảo trong tương lai tại Việt Nam. Ở tầm chính sách, điều đó thể hiện sự cần thiết, cấp bách của việc xây dựng khung pháp lý để điều chỉnh các vấn đề liên quan đến tiền ảo tại Việt Nam.

Hoạt động đầu tư, mua bán tiền ảo, huy động vốn qua phát hành tiền ảo (ICO), đặc biệt là hoạt động sử dụng tiền ảo để huy động vốn theo phương thức đa cấp ngày càng diễn biến phức tạp; hiện tượng lừa đảo bằng tiền ảo vẫn tiếp tục xảy ra và có chiều hướng gia tăng, Chính phủ đã có hành động “mạnh tay” hơn để hạn chế những rủi ro, hệ lụy cho xã hội, kịp thời phát hiện, ngăn chặn, xử lý các hành vi vi phạm pháp luật. Ngày 11/04/2018, Thủ tướng Chính phủ ban hành Chỉ thị số 10/CT-TTg về tăng cường quản lý các hoạt động liên quan tới Bitcoin và các loại tiền ảo tương tự khác, yêu cầu các Bộ, ngành có liên quan thực hiện việc quản lý các hoạt động liên quan đến tiền ảo nhằm hạn chế những rủi ro, hệ lụy cho xã hội; kịp thời phát hiện,

ngăn chặn, xử lý các hành vi vi phạm pháp luật.

Thực hiện Chỉ thị số 10/CT-TTg của Thủ tướng Chính phủ, ngày 13/4/2018, Thống đốc Ngân hàng Nhà nước Việt Nam đã ban hành Chỉ thị số 02/CT-NHNN về các biện pháp tăng cường kiểm soát các giao dịch, hoạt động liên quan đến tiền ảo. Chỉ thị đưa ra yêu cầu các đơn vị có liên quan (các tổ chức tín dụng, tổ chức cung ứng dịch vụ trung gian thanh toán; các đơn vị tại trụ sở chính Ngân hàng Nhà nước Việt Nam; Ngân hàng Nhà nước chi nhánh các tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương) nghiêm túc thực hiện các biện pháp cụ thể nhằm tăng cường kiểm soát, xử lý các giao dịch liên quan tới tiền ảo.

Vào tháng 5/2020, Bộ trưởng Bộ Tài chính quyết định thành lập Tổ nghiên cứu về tài sản ảo, tiền ảo, nhằm triển khai công tác nghiên cứu, đề xuất các nội dung chính sách, cơ chế quản lý theo chức năng, nhiệm vụ của Bộ, có liên quan đến tài sản ảo, tiền ảo.

Tại nhiều địa phương cũng đã vào cuộc tăng cường kiểm tra để phát hiện các hành vi vi phạm pháp luật liên quan tới hoạt động tiền ảo.

Cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đang len lỏi vào từng ngành, lĩnh vực kinh tế - xã hội nước ta, hơn bao giờ hết, Việt Nam cần nghiên cứu hoàn thiện khung pháp lý về tiền ảo một cách hoàn chỉnh nhằm hạn chế, ngăn chặn và kiểm soát có hiệu quả các rủi ro, lạm dụng liên quan, phòng ngừa hành vi lừa đảo chiếm đoạt tài sản trong lĩnh vực này. Đây là yêu cầu phù hợp với xu hướng chung của các quốc gia và cũng là giải pháp hữu hiệu để Việt Nam chủ động hội nhập cũng như ứng phó với các tác động của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0./.